

Az Európa park növényzete

A városi parkok fontos szerepet játszanak a **klímaváltozás** elleni küzdelemben. A klímaváltozás hatására egyre forróbbak a nyarak, ezt erősíti a városokban az ún. „városi hősziget hatás” is (azok a burkoló anyagok, amit a házak és utak építéséhez használunk, sokkal több hőt nyelnek el, ezáltal jobban felmelegsznek, mint a növényzet, és rajtuk a párolgás hűtő hatása sem tud érvényesülni). A fákkal borított területeken, parkokban akár 5 °C-kal alacsonyabb lehet a hőmérséklet, mint fák nélkül. A nyári, csapadékszegény hónapokban a hősziget hatás következtében a városok képesek a csapadékviszonyok módosítására is. A hirtelen felemelegedő és emiatt gyorsan felfelé áramló meleg levegő páratartalma a magasabb, hűvösebb légrétegekben hirtelen kicsapódik, ezért a városok felett nagyobb gyakorisággal következnek be heves záporok, zivatarok. Eközben a légköri folyamatok miatt a városok körül csapadékszegény gyűrű alakul ki, mely kedvezőtlen hatással van a mezőgazdaságra. Minél nagyobb arányban találhatóak zöldfelületek a városokban, a csapadékviszonyok eloszlása annál egyenletesebb lehet.

A lágyszárú, virágos növényfajok mellett, hogy esztétikai értékkel bírnak, fontos táplálékbázist jelentenek a beporzó rovarok (méhek, darazsak, poszméhek, lepkék) számára. Az elmúlt évtizedekben az intenzív, sok vegyszert használó mezőgazdasági termelés, a nem szelektív szerekkel végzett szúnyogirtás, a természetes élőhelyek kiterjedésének csökkenése és a klímaváltozás miatt a beporzók fajszáma és egyedszáma is csökkent, amely nagyon súlyos következményekkel jár (termesztett növényeink 75%-a rovarbeporzású). A parkok zöld szigetként funkcionálhatnak, összekötve a még megmaradt természetes élőhelyfoltokat és megfelelő növényválasztással táplálékot biztosítva a beporzóknak.

A parkokban a dísnövények mellett számos olyan növényfaj fordul elő, amelyeket a köznyelv gyomnövényként emleget és legalább néhányat közülük mindenki felismer. Ilyen a pongyola pitypang (*Taraxacum officinale*), százsorszép (*Bellis perennis*), valamint a kerek repkény (*Glechoma hederacea*) és piros árvacsalán (*Lamium purpureum*). Ezek a növények egész évben virágozhatnak, azonban a tavaszi időszakban egyszerre, nagy tömegben jelennek meg. Szépségük mellett fontos ökológiai szerepük van, ugyanis az általuk termelt nektár a tavasszal egyre aktívabbá váló rovarközösség fontos táplálékbázisa lehet. A még gyakran hideg, esős vagy szeles időjárású, a rovarok számára koplalással töltött napok után a korán virágzó gyümölcsfák mellett ezek a növények jelenthetik a rovarok számára a túlélés biztosítékát. Mára már a tudomány egyre több bizonyítékot talál arra vonatkozóan, hogy a házi méh mellett az ember által termesztett haszonnövények beporzásának jelentős arányát végzik ezen fajok képviselői.

Tiszafa (*Taxus baccata*)

Örökzöld, cserjetermetű vagy kisebb fa, amely a számára megfelelő termőhelyen rendkívül sokáig, egyes források szerint akár 2000 évig is élhet. Magyarországon a természetben is előfordul, leghíresebb állománya a Bakonyban található védett Szentgáli tiszafás természetvédelmi terület. Piros színű magköpennyel borított termését a madarak előszeretettel fogyasztják, azonban az emberek és az emlősállatok számára mérgező hatású.

Fája esztétikus, vöröses színű, rendkívül rugalmas, ezért az ókorban széles körben használták íjak készítésére.

Császárfa (*Paulownia tomentosa*)

A császárfa általában 10-15 m magasra nő, közepes termetű fa, de elérheti akár a 25 m-es magasságot is. Nagy koronája szétterülő, laza, gyakran emeletes. Levelei csak a virágzást követően fejlődnek ki, nagy méretűek, a fiatal fákon hármasszögletesen is állhatnak, és jóval nagyobbak, mint a kifejlett példányokon, és a szívlevelű szivarfa leveleire emlékeztetnek. Virágai 30-40 cm hosszú, hajtásvégi bugákban állnak Magyarországon áprilisban-májusban nyílnak. Nagyon illatosak, egyenként 4-6 cm hosszúak; csészéjük halványbarna színű, szőrös; pártájuk lila, liláskék vagy világoskék színű, trombita alakú pártacsó, melynek karimája ötkaréjú, torkában pedig két sárga csík húzódik a cső hossza mentén; négy porzót tartalmaznak. A lehajló fürtökben csoportosuló, tojás alakú, de hegyes csúcsú, 3-4 cm hosszú toktermések eleinte zöld színűek, kissé ragadósak, őszre. Díszfaként széles körben ültetik Európában parkokba, utcákba szép virágaiért és leveleiért. Magyarországon a 20. század elején gyakran ültetették, ezek közül a ma is élő példányok természetes fák.

Páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*)

A nyitvatermők törzsébe tartozó, rendkívül régen, 270 millió évvel ezelőtt kialakult faj, ezért élő kőületnek nevezzük. A jégkorszakot rokonai közül egyedül ez a faj vészelte át Kína területén, innen került betelepítésre parkfaként. Nagyon ellenálló, még a radioaktív sugárzást is képes elviselni. Beszámolók szerint a hirosimai atombomba-robbanás hipocentrumától 1,6 km-re is találtak életben maradt egyedeket. Kétlaki fa, vagyis a termős és a porzós virágok külön egyeden helyezkednek el. Jellemzően a porzós példányokat ültetik, mert termései a bennük lezajló vajsavas erjedés következtében kellemetlen szagúak. Memória javító hatása ismert, ezért leveléből teát készítenek.

A jegenyefenyő vagy bálványfenyő

A többi fenyőhöz hasonlóan az északi flórabirodalomban honos, Európában, csak néhány faj fordul elő. Kedvező feltételek mellett a jegenyefenyő akár 60 méter magasra is megnő, életkora elérheti az ötszáz évet. A törzse pirosas-barna, a fenyőfélék többségénél világosabb, ágai sűrű örvökben nőnek, koronája kúp alakú. Az alsó ágak közvetlenül a föld felett nőnek ki, és a talajjal érintkezve legyökereznek. Tobozai még a megtermékenyülés évében beérnek, és utána, a többi fenyővel ellentétben – még a fán széthullanak.

Megkeményedett, szemcsés gyantáját vad tömjének hívják. Kertészeti célokra forgalmazott példányait Magyarországon öntözött kertbe, parkba célszerű telepíteni.

Az ókori Görögországban a jegenyefenyő Artemisz, a természet és a születés istennőjének szent fája volt.

Oszlopos tölgy (*Quercus robur*)

Ennek a fának a természetben megtalálható alakját kocsányos tölgynek hívjuk, amely gyakori erdőalkotó fafaj a folyókat kísérő keményfás ligeterdőkben, illetve erdőssztyepp tölgyesekben. A kocsányos jelző arra utal, hogy makkja az ágon nem ülő, hanem hosszú nyélen, az ún. kocsányon lóg. A folyószabályozások miatt kiszáradó talaj következtében állományai kiszáradnak, ezek fenntartása egyre nagyobb kihívást jelent. A régi időkben a tölgyerdőkben a sertések makkoltatása zajlott, a lehullott makknak fontos szerepe volt a haszonállatok táplálásában. Ínséges időkben a makkot összegyűjtötték, a benne lévő keserű ízű tannint kiáztatták, majd szárítás után a makkot lisztté őrölték és belőle kenyeret sütöttek. A leveleken élősködő gubacsdarazsak által készített gubacsokból (a levél bőrszöveti burjánzása, melyben a lárvák fejlődnek) régen tintát készítettek.

Virágos kőris (*Fraxinus ornus*)

Kis termetű fa, amely hazánkban karsztbokorerdőkben, déli kitettségű melegkedvelő erdőkben fordul elő. Jól bírja a szárazságot és a városi klímát, ezért gyakori parkfa. Nevét a fák között szokatlan, feltűnő dekoratív virágzatáról kapta, a virágok lombfakadás után nyílnak. Vékony kérgéből néha édes nedv folyik ki, melyet manának neveznek, innen eredeztethető másik neve, a manakőris.

Húsos som (*Cornus mas*)

Magyarországon gyakori erdei cserje. Sárga virágai lombfakadás előtt, kora tavasszal nyílnak, nektárja a rovarok fontos tavaszi tápláléka. Piros bogyótermései fogyaszthatóak, magas C-vitamin tartalmúak, belőlük lekvár és pálinka készíthető. Borecetben tartósítva a kapribogyót helyettesítheti. Termését a madarak is szívesen fogyasztják.

Télizöld meténg (*Vinca minor*)

Hazánkban gyakori, elsősorban gyertyános tölgyesekben és azok tisztásain előforduló örökzöld faj, amely tetszetős kék virágait kora tavasszal nyitja. Rendkívül igénytelen, gyorsan szaporodó árnyéktűrő faj, ezért talajtakaróként használható fel parkokban, kertekben. Szántay Csaba magyar vegyész ebből a növényből izolálta először 1975-ben a Cavinton egyik alapanyagát.

Ligeti zsálya (*Salvia nemorosa*)

Az ajakosok családjába tartozó növény, mely nem csak tetszetős, de nektárja miatt előszeretettel látogatják a vadméh fajok, illetve a pillangók. Az ajakosok családjába számos olyan fűszernövény tartozik (oregánó, kakukkfű, levendula, borsikafű, rozmaring, menta) amelyet érdemes kertekben, parkokban ültetni, mert konyhai felhasználásuk mellett kiemelkedő természetvédelmi jelentőségük is, hiszen a kertekben megtalálható rovarok előszeretettel látogatják virágaikat.

Köszönjük Balaton-felvidéki Nemezeti Parknak a tájékoztató összeállításában nyújtott segítségét!